

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

હાફિઝ

વિ.

સ્ટેટ ઓફ યુ.પી.

૪ ઓક્ટોબર, ૨૦૦૫

[એસ.બી. સિંહા અને આર.વી. રવીન્દ્રન, ન્યાયમૂર્તિશ્રીઓ.]

પીનલ કોડ, ૧૮૬૦:

કલમ ૮૬-ખાનગી બચાવનો અધિકાર-તેનો ઉપયોગ-આરોપી વ્યક્તિઓમાંથી એકે મૃતકના માથા પર લાઈના ઘા માર્યા-ટ્રાયલમાં, આરોપી વ્યક્તિઓએ એ કારણસર ખાનગી બચાવના અધિકારની દલીલ લીધી કે મૃતકનો ઇરાદો આરોપી વ્યક્તિઓને દાતરડા વડે ઇજા પહોંચાડવાનો હતો-ટ્રાયલ કોર્ટે બચાવ નકારી કાઢ્યો અને આરોપી વ્યક્તિઓને કલમ ૩૦૨/૩૪ હેઠળ દોષિત ઠેરવ્યા-જોકે, હાઈકોર્ટે ખાનગી બચાવનો અધિકાર સ્વીકાર્યો પરંતુ આરોપીને કલમ ૩૦૪ ભાગ ૨ હેઠળ એ કારણસર દોષિત ઠેરવ્યો કે તેણે તેના અધિકારનું ઉલ્લંઘન કર્યું હતું-પરંતુ, હાઈકોર્ટે અન્ય ત્રણ આરોપી વ્યક્તિઓને એ કારણસર નિર્દોષ જાહેર કર્યા કે તેઓ દોષિત આરોપી સાથે કોઈ સમાન ઇરાદો

ધરાવતા ન હોઈ શકે કારણ કે તેણે માત્ર તેના ખાનગી બચાવના અધિકારનું ઉદ્ધંધન કર્યું હતું જે એક વ્યક્તિગત કૃત્ય હતું—સાચાપણું કોર્ટે ઠેરવેલ કે: ખાનગી બચાવનો અધિકાર ખાસ લેવાની જરૂર નથી પરંતુ જો કોર્ટ આવા નિષ્કર્ષ પર આવે તો તે તેના પર કાર્ય કરી શકે છે—દાતરડું મૃતકના હાથમાં અથવા જ્યાં ઘટના બની હતી તે સ્થળની નજીક જોવા મળ્યું ન હતું—આથી, ખાનગી બચાવના અધિકારનો ઉપયોગ કરવાનો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી—જોકે, ઘટના ઉતાવળમાં (*spur of the moment*) બની હતી—આથી, આરોપીની દોષિતતા જાળવી રાખવામાં આવી—પરંતુ અન્ય ત્રણ આરોપી વ્યક્તિઓએ પણ મૃતકને માર માર્યો હતો અને તેથી તેઓ શંકાના લાભ માટે હકદાર નથી—તેથી, તેઓને કલમ ૩૨૬/૩૪ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા છે.

ફરિયાદપક્ષના જણાવ્યા મુજબ, મૃતક અને આરોપી વ્યક્તિઓના ખેતરો એકબીજાની બાજુમાં હતા જે પાણીની નહેર દ્વારા વિભાજિત હતા. સિંચાઈના હેતુ માટે સદર નહેરમાંથી પાણી લેવા બાબતે આરોપી વ્યક્તિઓ અને મૃતક વચ્ચે બોલાચાલી થઈ હતી. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧, મૃતક સાથે, કથિત રીતે તે ચકાસવા માટે તેમના ખેતરે ગયા હતા કે શું તે ખેડવા યોગ્ય બની ગયું છે. લાઠીઓથી સજ્જ આરોપીઓ ખેતરમાં આવ્યા અને મૃતકને પૂછ્યું કે તેણે નહેરમાંથી પાણી શા માટે લીધું અને મૃતકને લાઠીના ઘા માર્યા. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ એ બૂમાબૂમ કરી જેના પર ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૨ અને ૩ ઘટનાસ્થળે આવ્યા પરંતુ આરોપી વ્યક્તિઓએ તેમને ધમકી આપી અને ભગાડી મૂક્યા. કથિત રીતે, મૃતકનું શબ આરોપી વ્યક્તિઓ જાતે જ ૧૬-૧૭ વ્યક્તિઓ સાથે ટ્રેક્ટરમાં લાવ્યા હતા.

ટ્રાયલ દરમિયાન આરોપીઓએ બે અલગ-અલગ બચાવ ઉઠાવ્યા: (૧) મૃતકે તેમના ખેતરમાંથી બાજરીનો પાક જે તૈયાર હતો તે કાપી નાખ્યો હતો અને, જ્યારે અપીલકર્તા દ્વારા પકડવામાં આવ્યો, ત્યારે મૃતક પાસે દાતરડું હોવાથી તેણે અપીલકર્તાને ઈજાઓ પહોંચાડવાનો ઇરાદો રાખ્યો હતો. અપીલકર્તાએ, તેના ખાનગી બચાવના અધિકારનો ઉપયોગ કરતા, લાઠી વડે મૃતકના માથા પર

ફટકો માર્યો; અને (૨) જ્યારે મૃતકને પકડીને પોલીસ સ્ટેશન લાવવામાં આવ્યો, ત્યારે 'દરોગા'એ મૃતકની પૂછપરછ કરતી વખતે તેને લાત મારી જેના પરિણામે તે નીચે પડી ગયો.

સેસન્સ જજે બંને બચાવ નકારી કાઢ્યા અને આરોપી વ્યક્તિઓને પીનલ કોડ, ૧૮૬૦ ની કલમ ૩૪ સાથે વાંચેલી કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુના માટે દોષિત ઠેરવ્યા.

અપીલ પર, હાઈકોર્ટે અપીલકર્તા દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા ખાનગી બચાવના અધિકારના બચાવને સ્વીકાર્યો પરંતુ અપીલકર્તાને આઈપીસી ની કલમ ૩૦૪ ભાગ ૨ હેઠળ એવું ઠેરવીને દોષિત ઠેરવ્યો કે તેણે તેના ખાનગી બચાવના અધિકારનું ઉલ્લંઘન કર્યું છે. પરંતુ હાઈકોર્ટે અન્ય ત્રણ આરોપીઓને એ કારણસર નિર્દોષ જાહેર કર્યા કે તેઓ અપીલકર્તા સાથે કોઈ સમાન ઇરાદો ધરાવતા ન હોઈ શકે કારણ કે તેણે માત્ર તેના ખાનગી બચાવના અધિકારનું ઉલ્લંઘન કર્યું હતું જે એક વ્યક્તિગત કૃત્ય હતું. આથી અપીલ.

અપીલનો નિકાલ કરતા, કોર્ટે

કોર્ટે ઠેરવેલ કે: ૧. નિર્વિવાદપણે, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓના નિવેદનોમાં કેટલીક વિસંગતતાઓ અસ્તિત્વમાં છે પરંતુ, કેસના વ્યાપક લક્ષણ પરથી, ફરિયાદપક્ષ આરોપીઓ સામે મુકવામાં આવેલા આક્ષેપો સાબિત કરવામાં સફળ રહ્યો છે. [૮૫૯-ઈ-એફ]

૨. જો બચાવ પક્ષનો કેસ માનવામાં આવે, તો દાતરડું મૃતકના હાથમાં અથવા જ્યાં ઘટના બની તે સ્થળની નજીક જોવા મળવું જોઈતું હતું. એ વિવાદમાં નથી કે અપીલકર્તા અને અન્ય વ્યક્તિઓ કથિત રીતે મૃતક સામે પ્રથમ બાતમી અહેવાલ (એફઆઈઆર) નોંધાવવાના હેતુસર એ આધારે પોલીસ સ્ટેશન આવ્યા હતા કે તેણે તેમના ખેતરમાંથી બાજરીનો પાક કાપ્યો હતો. તેમના જણાવ્યા મુજબ, તે ત્યારે જીવતો હતો. તેથી, બચાવ પક્ષ માટે સદર દાતરડું તેમની સાથે

લાવવું જરૂરી હતું કાં તો એ બતાવવાના હેતુથી કે તેનાથી બાજરીનો પાક કાપવામાં આવી રહ્યો હતો અને/અથવા સદર હથિયારથી તેણે અપીલકર્તા પર હુમલો કરવાનો ઇરાદો રાખ્યો હતો જેથી તેના ખાનગી બચાવના અધિકારનો ઉપયોગ કરવાની સ્થિતિ ઊભી થાય. ખાનગી બચાવના અધિકારના કથિત ઉપયોગને એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને પણ સ્વીકારી શકાય નહીં કે અપીલકર્તા દ્વારા નોંધાયેલ એફઆઈઆર પણ રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવી નથી. તેથી, એવું ઠેરવવું જોઈએ કે ફરિયાદપક્ષે સાબિત કર્યું હતું કે ઘટના મૃતકના ખેતરમાં બની હતી અને અપીલકર્તાના બાજરીના ખેતરમાં નહિ. [૯૬૦-એ-બી-સી]

૩. એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે બાજરી, તુવેર અને શેરડીના પાક ઊભા હતા, આરોપી વ્યક્તિઓએ તેને ખેડવા યોગ્ય બનાવવા માટે પાણીની નહેરમાંથી પાણી લેવાની જરૂર ન હતી. ફરિયાદપક્ષનો કેસ એવો છે કે જમીન ખેડવા યોગ્ય બની ગઈ છે કે કેમ તે ચકાસવા માટે મૃતક અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ તેમના ખેતરે ગયા હતા અને બચાવ પક્ષનો એવો કેસ નથી કે તેઓ તેમની જમીન ખેડવા યોગ્ય બની ગઈ છે કે કેમ તે ચકાસવા તેમના ખેતરે ગયા હતા. હાઈકોર્ટ એ ધ્યાનમાં લેવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે શેરડી અને તુવેરના ઊભા પાકને પણ સિંચાઈના હેતુ માટે પાણીની જરૂર પડી શકે છે. એ વિવાદમાં નથી કે મૃતકની જમીન પડતર હતી અને સિંચાઈ થયેલી હતી જે ફરિયાદપક્ષની વાર્તાને પણ સમર્થન આપે છે. આમ, આરોપી વ્યક્તિઓને મૃતક સાથે ઝઘડો કરવાનું કારણ હતું. જો ફરિયાદપક્ષની વાર્તાના આ પાસાને માનવામાં આવે, તો હાઈકોર્ટ એ નિષ્કર્ષ પર આવવામાં ભૂલ કરી હોવાનું ઠેરવવું જોઈએ કે ફરિયાદપક્ષે ઘટનાના મૂળ અને શરૂઆતને છુપાવી છે. આમ, અપીલકર્તાએ સ્વીકાર્યું હોવાનું ઠેરવવું જોઈએ કે તેણે મૃતકના માથા પર લાઠી વડે હુમલો કર્યો હતો. [૯૬૧-ઈ-એફ-જી]

૪. એ સાચું હોઈ શકે છે કે ખાનગી બચાવનો અધિકાર ખાસ લેવાની જરૂર નથી અને જો કોર્ટ રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીના આધારે આવા નિષ્કર્ષ પર આવવાની સ્થિતિમાં હોય, છતાં અન્ય કોઈ દલીલ ઉઠાવવામાં આવી હોય, કે આવો કેસ

બનાવવામાં આવ્યો છે, તો તેના પર કાર્ય કરી શકે છે. હાઈકોર્ટે, જોકે, ફક્ત બચાવ પક્ષના સંસ્કરણ પર જ આધાર રાખવાની કાર્યવાહી કરી એટલે કે એ આધાર પર કે ઘટનાસ્થળ અપીલકર્તાનું ખેતર હતું જ્યાં દાતરડું અને બાજરીના ડુંડાના કાપેલા પૂળા પડ્યા હતા. [૯૬૩-બી]

૫. મૃતક પર અપીલકર્તા દ્વારા લાઠી વડે હુમલો કરવામાં આવ્યો હોવાનું સ્વીકાર્ય છે. અન્ય આરોપી વ્યક્તિઓના કહેવાથી જમ કરવામાં આવેલી લાઠીઓના એક છેડે લોખંડની ટોપી લગાવેલી જોવા મળી હતી. જોકે, જો ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓના નિવેદનો પણ સ્વીકારવામાં આવે, તો પણ ઘટના ઉતાવળમાં (**spur of the moment**) બની હોય શકે. તેથી, અપીલકર્તા આઈપીસી ની કલમ ૩૦૪ ભાગ ૨ હેઠળ ગુનો કરવા માટે દોષિત છે. [૯૬૩-ડી-ઈ-એફ]

૬. જ્યાં સુધી અન્ય ત્રણ આરોપી વ્યક્તિઓનો સંબંધ છે, તેમને હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા શંકાનો લાભ આપવાનું કોઈ વ્યાજબી કારણ નથી. તેઓએ પણ મૃતકને લાઠીઓથી માર્યો હોવાની હકીકત માત્ર ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓ ૧ અને ૨ ના પુરાવા દ્વારા જ નહિ, પરંતુ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૩ ના પુરાવા દ્વારા પણ સ્થાપિત થાય છે. જોકે, એવું કહી શકાય નહીં કે તેઓનો મૃતકનો જીવ લેવાનો કોઈ ઈરાદો હતો. તેઓ મૃતક અને તેના ભાઈને ધમકાવવાના અને મૃતકને ઈજાઓ પહોંચાડવાના સમાન ઈરાદા સાથે લાઠીઓથી સજ્જ થઈને આવ્યા હોય શકે. તેથી, તેઓ કલમ ૩૨૬/૩૪ આઈપીસી હેઠળ ગુનો કરવા માટે દોષિત ઠરે છે અને ત્રણ વર્ષની સખત કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે. [૯૬૩-એચ; ૯૬૪-એ-બી]

ક્રિમિનલ અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: ૨૦૦૪ ની ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૬૩. ૧૯૮૧ ની સીઆરએલ. એ. નં. ૧૭૯૫ માં અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટના તારીખ ૨૬.૮.૨૦૦૩ ના ચુકાદા અને હુકમ પરથી.

હાજર રહેલા પક્ષકારો માટે રામ નિવાસ, શરદ સિંઘાનિયા, એચ.ડી.

થાનવી, સુશ્રી પ્રતિભા જૈન, સહદેવ સિંહ, સુશ્રી રશિમ સિંહ, જતિન્દર કુમાર ભાટિયા વતી, પ્રવીણ સ્વરૂપ, શ્રીમતી કંચન કૌર ધોડી અને સુશ્રી ગિન્ની જે. રાઉતરે.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિશ્રી એસ.બી. સિંહ દ્વારા આપવામાં આવેલ.

સીઆરએલ. એ. નં. ૧૭૯૫/૧૯૮૧ માં અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ સામાન્ય ચુકાદા અને તારીખ ૨૬.૮.૨૦૦૩ ના હુકમમાંથી ઉદ્ભવતી આ બે અપીલો સુનાવણી માટે એકસાથે લેવામાં આવી હતી અને આ સામાન્ય ચુકાદા દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવી રહ્યો છે. ૨૦૦૪ ની ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૬૩ આરોપી નં. ૧ દ્વારા છે અને ૨૦૦૪ ની ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૧૬૩ રાજ્ય દ્વારા છે.

આ ઘટના ૨૮.૧૦.૧૯૭૬ ના રોજ સાંજે ૭ વાગ્યાની આસપાસ બની હતી જેમાં અબ્દુલ રહેમાન, મૃતક, કથિત રીતે આરોપી વ્યક્તિઓ, એટલે કે હાફિઝ, રફીક, શરીફ અને લાલ મોહમ્મદ (૨૦૦૪ ની ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૬૩ માં અપીલકર્તા અને ૨૦૦૪ ની ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૧૬૩ માં પ્રતિવાદીઓ ૨ થી ૪) દ્વારા માર્યો ગયો હતો. હાફિઝ, રફીક અને શરીફ ભાઈઓ છે. લાલ મોહમ્મદ તેમનો પિતરાઈ ભાઈ છે. મૃતક (અબ્દુલ રહેમાન) અને તેનો ભાઈ સુલેમાન, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ ખિતૌલી ગામના રહેવાસી હતા. નિર્વિવાદપણે, મૃતક અને આરોપીઓના ખેતરો એકબીજાની બાજુમાં છે જે પાણીની નહેર દ્વારા વિભાજિત છે. સદર પાણીની નહેર મોહનપુર બ્રાન્ચ નહેર સાથે જોડાયેલી છે. બંને પક્ષકારોની ખેતીની જમીનની સિંચાઈ સદર નહેર મારફતે કરવામાં આવતી હતી. કથિત રીતે, ઘટનાના ૨-૩ દિવસ અગાઉ, સિંચાઈના હેતુ માટે સદર નહેરમાંથી પાણી લેવા બાબતે આરોપી વ્યક્તિઓ અને મૃતક વચ્ચે બોલાચાલી થઈ હતી. મૃતકે કથિત રીતે તેના ખેતરને ખેડવા યોગ્ય બનાવવા માટે નહેરમાંથી પાણી લીધું હોવાથી, આરોપી વ્યક્તિઓએ તેનો વિરોધ કર્યો.

૨૮.૧૦.૧૯૭૬ ના રોજ સાંજે ૭ વાગ્યે, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ મૃતક સાથે કથિત રીતે તે ચકાસવા માટે તેમના ખેતરે ગયા કે શું તે ખેડવા યોગ્ય બની ગયું છે. લાઠીઓથી સજ્જ આરોપીઓ ખેતરમાં આવ્યા હોવાનું કહેવાય છે. એવું વધુમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે આરોપીઓએ મૃતકને પૂછ્યું હતું કે તેણે નહેરમાંથી પાણી શા માટે લીધું જેના પરિણામે કથિત રીતે નહેરનો માર્ગ તૂટી ગયો જેનાથી તેમના ખેતરમાં પાણી વહેતું બંધ થઈ ગયું. તેઓ તેને જીવતો નહિ છોડે તેમ કહીને, તેના પર લાઠીના ઘા માર્યા. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ એ બૂમાબૂમ કરી જેના પર ઘાસી ખાન ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૨ અને દરબ ખાન, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૩ ઘટનાસ્થળે આવ્યા પરંતુ જ્યારે તેઓએ મૃતકને બચાવવાનો પ્રયાસ કર્યો ત્યારે આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા તેમને ધમકી આપવામાં આવી અને ભગાડી મૂકવામાં આવ્યા. તેઓ મૃતકને ખેતરમાં છોડીને ગામ તરફ દોડી ગયા. એ જ તારીખે રાત્રે ૯.૦૫ વાગ્યે પ્રથમ બાતમી અહેવાલ નોંધવામાં આવ્યો હતો. કથિત રીતે, મૃતકનું શબ આરોપી વ્યક્તિઓ જાતે જ ૧૬-૧૭ વ્યક્તિઓ સાથે ટ્રેક્ટરમાં લાવ્યા હતા જેના પર તેમની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી.

સદર પ્રથમ બાતમી અહેવાલના અનુસંધાનમાં અથવા તેને આગળ વધારતા તપાસ પૂર્ણ થયા પછી, આરોપીઓએ વિદ્વાન સેસન્સ જજ સમક્ષ તેમની ટ્રાયલનો સામનો કર્યો. ટ્રાયલ દરમિયાન આરોપીઓએ બે અલગ-અલગ બચાવ ઉઠાવ્યા : (૧) મૃતકે તેમના ખેતરમાંથી બાજરીનો પાક જે તૈયાર હતો તે કાપી નાખ્યો હતો અને તેમના દ્વારા આમ જોવા મળતાં, તે તેના ખેતર તરફ ભાગ્યો હતો પરંતુ હાફિઝ દ્વારા પકડવામાં આવ્યો હતો. મૃતક પાસે દાતરડું હતું અને તે હાફિઝને ઇજાઓ પહોંચાડવાનો ઇરાદો ધરાવતો હોવાથી, તેણે તેના ખાનગી બચાવના અધિકારનો ઉપયોગ કરતા તેને લાઠી વડે તેના માથા પર માર માર્યો; અને (૨) જ્યારે મૃતકને પકડવામાં આવ્યો અને પોલીસ સ્ટેશન લાવવામાં આવ્યો, ત્યારે તે સ્ટૂલ પર બેઠો હતો અને દરોગાએ પૂછપરછ કરતી વખતે તેને લાત મારી જેના પરિણામે તે નીચે પડી ગયો અને તેના પેટમાં

દુખાવાની ફરિયાદ કરી. ડોક્ટરને બોલાવવામાં આવ્યા અને ત્યારબાદ તેને કસ્ટડીમાં લેવામાં આવ્યો.

વિદ્વાન સેસન્સ જજે તેમના ચુકાદામાં બંને બચાવને નકારી કાઢ્યા અને તેમને ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડ ની કલમ ૩૪ સાથે વાંચેલી કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુના માટે દોષિત ઠેરવ્યા અને તેમને આજીવન સખત કેદની સજા ફટકારી.

અપીલ પર, હાઈકોર્ટે, જોકે, આરોપીઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ ખાનગી બચાવના અધિકારનો બચાવ સ્વીકાર્યો અને એવો મત આપ્યો કે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓ દ્વારા તેમની ઉલટતપાસમાં આપવામાં આવેલા નિવેદનોને ધ્યાનમાં રાખીને તેઓએ તેના માટે સંભાવનાઓનું વર્ચસ્વ દર્શાવ્યું છે. આરોપીઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલો બીજો બચાવ, એટલે કે, પોલીસ સ્ટેશનમાં બનેલી ઘટના, એટલે કે દરોગાએ પૂછપરછ કરતી વખતે મૃતકને લાત મારી જેના લીધે તે નીચે પડી ગયો અને મૃત્યુ પામ્યો, તેને નકારી કાઢવામાં આવ્યો.

હાઈકોર્ટના મતે, અપીલકર્તા હાફિઝે, જોકે, તેના ખાનગી બચાવના અધિકારનું ઉલ્લંઘન કર્યું હતું. તેથી, તેણે અન્ય ત્રણ (રફીક, શરીફ અને લાલ મોહમ્મદ) ને એ આધાર પર નિર્દોષ જાહેર કર્યા કે તેઓ તેની સાથે કોઈ સમાન ઈરાદો ધરાવતા ન હોઈ શકે કારણ કે તેણે માત્ર તેના ખાનગી બચાવના અધિકારનું ઉલ્લંઘન કર્યું હતું જે એક વ્યક્તિગત કૃત્ય છે. ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડ ની કલમ ૩૦૪, ભાગ ૨ હેઠળના ગુના માટે અપીલકર્તા હાફિઝને દોષિત ઠેરવતી વખતે, હાઈકોર્ટે તેને સાત વર્ષના સમયગાળા માટે સખત કેદની સજા ફટકારી. રફીક, શરીફ અને લાલ મોહમ્મદ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ, આમ, સ્વીકારવામાં આવી હતી અને શંકાનો લાભ આપીને તેમને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા.

હાફિઝ અને સ્ટેટ ઓફ ચુ.પી. બંને સદર ચુકાદામાંથી અમારી સમક્ષ અપીલમાં છે.

શરૂઆતમાં જ, અમારે આરોપીઓના બીજા બચાવને નકારી કાઢવો પડશે, એટલે કે, અબ્દુલ રહેમાન, જોકે કેટલાક લાઠીના ઘા મારવામાં આવ્યા હતા, તે પોલીસ સ્ટેશન લાવવામાં આવ્યો ત્યારે જીવતો હતો, અને દરોગા દ્વારા તેની પીઠ પર મારવામાં આવેલી લાત અને તેના પરિણામે તે ફ્લોર પર નીચે પડી જવાથી તેને થયેલી ઈજાઓથી તેનું મૃત્યુ થયું હતું. સતીશ ચંદ્ર (બચાવપક્ષના સાક્ષી-૧), જેના પુરાવા પર અબ્દુલ રહેમાનને જીવતો પોલીસ સ્ટેશન લાવવામાં આવ્યો હતો તે બતાવવા માટે મજબૂત આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, તે માત્ર એટલું જ કહે છે કે અબ્દુલ રહેમાનને દરોગા દ્વારા થપ્પડ મારવામાં આવી હતી. તે અબ્દુલ રહેમાનને દરોગા દ્વારા લાત મારવામાં આવી હતી અથવા તે નીચે પડતાં તેનું માથું ફ્લોર પર અથડાયું હતું તે વિશે કંઈ કહેતો નથી.

આરોપીઓ વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ રજૂઆત કરશે કે ફરિયાદપક્ષ પક્ષકારો વચ્ચેની કોઈ દુશ્મનાવટ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે અને હકીકતમાં ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૩ એ સ્વીકાર્યું હતું કે કોઈ દુશ્મનાવટ ન હતી, જે સંદર્ભે, અમારું ધ્યાન વિદ્વાન ટ્રાયલ જજના નીચેના તારણ તરફ પણ દોરવામાં આવ્યું છે:

"...પરંતુ પુરાવામાં આવ્યું છે કે તેમની અને આરોપીઓ વચ્ચે આ ઘટના પહેલાની કોઈ દુશ્મનાવટ અસ્તિત્વમાં નથી."

એવો આગ્રહ કરવામાં આવ્યો હતો કે ગુનાના આચરણ માટેના હેતુ પણ સાબિત થયા નથી જેના સંદર્ભમાં હાઈકોર્ટના નીચેના અવલોકનો તરફ અમારું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે:

"જ્યારે અપીલકર્તાઓ ૧ થી ૩ ના ખેતરોમાં બાજરી, તુવેર અને શેરડીના પાક અસ્તિત્વમાં હતા, ત્યારે ઉપરોક્ત અપીલકર્તાઓ માટે પાણીની નહેરમાંથી તેને ખેડવા યોગ્ય બનાવવા માટે પાણી લેવાનો કોઈ પ્રસંગ ન હતો અને સદર પાણીની નહેરની નજીક અપીલકર્તાઓનું અન્ય કોઈ ખેતર ન હતું. વધુમાં, જો મૃતક અબ્દુલ રહેમાને તેના ખેતરને ખેડવા યોગ્ય

બનાવવા માટે પાણીની નહેરમાંથી પાણી લીધું હોય તો પાણીની નહેર અવરોધિત થઈ ન હતી અને અપીલકર્તાઓ ૧ થી ૩ ને મૃતક અબ્દુલ રહેમાનના ઉપરોક્ત કૃત્યથી અસર થઈ ન હતી. આથી અપીલકર્તાઓ ૧ થી ૩ માટે મૃતક અબ્દુલ રહેમાનને ફરિયાદ કરવાનો કોઈ પ્રસંગ ન હતો કે તેના (મૃતક) દ્વારા પાણી લેવાને કારણે તેઓ તેમના ખેતરને ખેડવા યોગ્ય બનાવવા માટે પાણી લઈ શક્યા ન હતા. આ દર્શાવે છે કે ફરિયાદપક્ષ દ્વારા આક્ષેપિત હેતુ અસંભવિત છે અને તે અપીલકર્તાઓ ૧ થી ૩ ને બોલાચાલી કરવાની કોઈ તક આપી શકે નહિ."

વિદ્વાન વકીલ દલીલ કરશે કે, ઘટનાની શરૂઆત છુપાવવામાં આવી છે કારણ કે પ્રથમ બાતમી અહેવાલમાં, એવું જાહેર કરવામાં આવ્યું ન હતું કે આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા ટ્રેક્ટરમાં પોલીસ સ્ટેશન લાવવામાં આવ્યો ત્યારે મૃતક જીવતો હતો. જો ફરિયાદપક્ષની વાર્તા સાચી હોત, તો એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે, સાક્ષીઓ (ખાસ કરીને મૃતકનો ભાઈ) ભગાડી મૂકવામાં આવ્યા હોવા છતાં મૃતક તેની ઈજાઓથી મૃત્યુ પામ્યો હતો કે કેમ તે જાણવા માટે અન્યો સાથે ખેતરે પાછા આવ્યા હોત. પોતાના ભાઈની સ્થિતિ જાણવાનો કોઈ પ્રયાસ કયા વિના પણ, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ પોલીસ સ્ટેશન ગયા હોવાનું કહેવાય છે જોકે તેને તેના ભાઈના મૃત્યુ વિશે ખાતરી ન હોઈ શકે.

સાક્ષીઓની જુબાનીઓમાંથી અમને લઈ જતા, વિદ્વાન વકીલ રજૂઆત કરશે કે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓએ પોતાનો જ વિરોધાભાસ કર્યો અને, આમ, તેમના પર આધાર રાખવો જોઈતો ન હતો. કોઈ પણ સંજોગોમાં, આરોપી હાફિઝ તેના ખાનગી બચાવના અધિકારનો ઉપયોગ કરવા માટે હકદાર હતો.

સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી સહદેવ સિંહ, બીજી તરફ, દલીલ કરશે કે ઉલટતપાસના સ્વર તેમજ ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસીજર ની કલમ ૩૧૩ હેઠળના તેમના નિવેદનો પરથી, આરોપી વ્યક્તિઓએ ઘટનાસ્થળ અને ઘટનાનો સમય સ્વીકાર્યો છે. એ બાબતનો આગ્રહ કરવામાં

આવ્યો હતો કે, તે આગળ સ્વીકાર્ય છે કે મૃતક પર લાઠીનો એક ઘા મારવામાં આવ્યો હતો.

મૃતકને ઘણી ઈજાઓ થઈ હતી તે હકીકત તરફ અમારું ધ્યાન દોરતા, વિદ્વાન વકીલ રજૂઆત કરશે કે મૃતકને મળેલી આંતરિક ઈજાઓ એક જ ફટકાથી થઈ ન હોઈ શકે. વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ, આરોપી વ્યક્તિઓ પાસે ગુનો કરવા માટે પૂરતો હેતુ હતો, એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે ઘટનાની તારીખના બે દિવસ પહેલાં તેમના સંબંધિત ખેતરોની સિંચાઈ સંબંધિત બોલાચાલી અને ગરમ શબ્દોની આપ-લે થઈ હતી.

હાઈકોર્ટે, એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે, એવા નિષ્કર્ષ પર આવવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે કે ફરિયાદપક્ષ હેતુ સ્થાપિત કરવામાં સક્ષમ રહ્યું નથી. એવો આગ્રહ કરવામાં આવ્યો હતો કે ફરિયાદપક્ષે અબ્દુલ રહેમાન (મૃતક) પર હુમલો કરવા બદલ આરોપીઓનો હેતુ સાબિત કર્યો છે. વિદ્વાન વકીલ દલીલ કરશે કે ઘટનાની શરૂઆત પણ સ્થાપિત થઈ ગઈ છે. એવું વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે મૃતકે જ બાજરીના ડુંડા કાપ્યા હતા તે દર્શાવવા માટે રેકૉર્ડ પર કંઈ લાવવામાં આવ્યું નથી.

શ્રી સિંહ દલીલ કરશે કે તે માત્ર ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૩ જ છે જેમણે આક્ષેપ કર્યો છે કે દાતરડું બાજરીના ખેતરમાં પડ્યું હતું; પરંતુ તેના માટે જ તેને પ્રતિકૂળ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો, કારણ કે ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસીજર ની કલમ ૧૬૧ હેઠળ પોલીસ સમક્ષના તેમના નિવેદનમાં અથવા મુખ્ય-તપાસમાં તેમના દ્વારા આપું કોઈ નિવેદન આપવામાં આવ્યું ન હતું. જ્યારે આરોપી વ્યક્તિઓ મૃતકનું શબ તેની સામે પ્રથમ બાતમી અહેવાલ નોંધાવવાના હેતુસર પોલીસ સ્ટેશન લાવ્યા ત્યારે જો કોઈ દાતરડું મળ્યું હોત, તો તેઓ તેને તેમની સાથે લાવી શક્યા હોત અને કોઈ પણ સંજોગોમાં, તપાસ દરમિયાન તપાસ અધિકારીને તે બતાવી શકાતું હતું. કારણ કે તે સ્થાપિત થયું નથી કે મૃતકે બાજરીના ડુંડા કાપ્યા હતા અથવા તેની પાસે દાતરડું હતું, તેથી ખાનગી

બચાવના અધિકારનો ઉપયોગ કરવાની દલીલને કોઈ વિશ્વસનીયતા આપી શકાય નહીં.

અમને રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવેલા સાક્ષીઓની જુબાનીઓમાંથી લઈ જવામાં આવ્યા છે. નિર્વિવાદપણે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓના નિવેદનોમાં કેટલીક વિસંગતતાઓ અસ્તિત્વમાં છે પરંતુ, અમારા મતે, કેસના વ્યાપક લક્ષણ પરથી જેની અમે થોડા સમય પછી ચર્ચા કરીશું, તેવું લાગશે કે ફરિયાદપક્ષ આરોપીઓ સામે મુકવામાં આવેલા આક્ષેપો સાબિત કરવામાં સફળ રહ્યો છે.

અપીલકર્તા-હાફિઝ વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલે તપાસ અધિકારી દ્વારા તૈયાર કરાયેલા સ્કેચ નકશાની સાચીતા અથવા અન્યથા પર પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો ન હતો. સ્કેચ નકશો દર્શાવે છે કે ઘટનાસ્થળ ૧૪ વીઘા માપતું મૃતકનું સિંચાઈવાળું ખેતર છે. અપીલકર્તા-હાફિઝના પિતા વઝીરના ખેતરમાં બાજરી, શેરડી અને તુવેરના પાક ઊભા હતા. મોહનપુર બ્રાન્ચ નહેરને અડીને ખેતરની ઉત્તર બાજુએ બાજરીના પાક ઉગાડવામાં આવ્યા હતા. સદર પાકનો એક ભાગ કાપવામાં આવ્યો હોવાનું જણાયું હતું. જોકે, ઘટનાસ્થળ મૃતકના ખેતરની લગભગ મધ્યમાં છે અને પાણીની નહેરની બાજુમાં આવેલું છે. જે પાક કાપવામાં આવ્યો હતો તે વઝીરના ખેતરની ઉત્તર તરફ હતો. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૩ ના જણાવ્યા મુજબ, દાતરડું ત્યાં મળ્યું હતું. જો બચાવ પક્ષનો કેસ માનવામાં આવે, તો દાતરડું મૃતકના હાથમાં અથવા જ્યાં ઘટના બની તે સ્થળની નજીક જોવા મળવું જોઈતું હતું. એ વિવાદમાં નથી કે હાફિઝ અને અન્ય વ્યક્તિઓ કથિત રીતે મૃતક સામે પ્રથમ બાતમી અહેવાલ નોંધાવવાના હેતુસર એ આધારે પોલીસ સ્ટેશન આવ્યા હતા કે તેણે તેમના ખેતરમાંથી બાજરીનો પાક કાપ્યો હતો. તેમના જણાવ્યા મુજબ, તે ત્યારે જીવતો હતો. તેથી, બચાવ પક્ષ માટે સદર દાતરડું તેમની સાથે લાવવું જરૂરી હતું કાં તો એ બતાવવાના હેતુથી કે તેનાથી બાજરીનો પાક કાપવામાં આવી રહ્યો હતો અને/અથવા સદર હથિયારથી તેણે હાફિઝ પર હુમલો કરવાનો ઇરાદો રાખ્યો હતો જેથી તેના ખાનગી બચાવના અધિકારનો ઉપયોગ કરવાની સ્થિતિ ઊભી થાય. ખાનગી બચાવના અધિકારના કથિત

ઉપયોગને એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને પણ સ્વીકારી શકાય નહીં કે હાફિઝ દ્વારા નોંધાયેલ પ્રથમ બાતમી અહેવાલ પણ રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવ્યો નથી. હાઈકોર્ટે, તેથી, પર્યાપ્ત અને સચોટ કારણો આપવા સિવાય કેસને આ પાસાથી ધ્યાનમાં લીધો ન હતો. રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવેલા પુરાવાને ધ્યાનમાં રાખીને, ઘટનાની શરૂઆત ફરિયાદપક્ષ દ્વારા જાહેર કરવામાં આવી હોવાનું જણાય છે. હાઈકોર્ટે દ્વારા એવું કોઈ કારણ આપવામાં આવ્યું નથી કે આ વતી ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓના નિવેદનો શા માટે કાઢી નાખવામાં આવશે.

વિદ્વાન વકીલની દલીલ કે અબ્દુલ રહેમાન (મૃતક) ને જીવતો લાવવામાં આવ્યો હતો કે અન્યથા, તે પ્રથમ બાતમી અહેવાલમાં જાહેર કરવું જોઈતું હતું, તે એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને સ્વીકારી શકાય નહીં કે શબ લાવવામાં આવે તે પહેલાં પ્રથમ બાતમી અહેવાલ નોંધવામાં આવ્યો હતો.

વધુમાં, આરોપીના જણાવ્યા મુજબ મૃતકના માથા પર લાઠીનો માત્ર એક જ ફટકો મારવામાં આવ્યો હતો. જોકે, ઓટોપ્સી રિપોર્ટ દર્શાવે છે કે મૃતકને નીચેની ઇજાઓ મળી હતી:

૧. નાકના મૂળથી ૮ સેમી ઉપર માથાના આગળના ભાગમાં ૪ સેમી x ૦.૮ સેમી x હાડકા સુધી ઊંડો છૂંદાયેલો ઘા અને ચારે બાજુ સોજો.

૨. ડાબા હાથના પાછલા ભાગ પર ૨ સેમી x ૦.૫ સેમી x સ્નાયુ સુધી ઊંડો છૂંદાયેલો ઘા.

૩. જમણી કોણીની પાછળની સપાટી પર ૨ સેમી x ૧ સેમી નો ઘસરકો.

૪. ડાબા હાથની તર્જનીની ડાબી આગળની સપાટી પર ૧ સેમી x ૦.૨ સેમી x સ્નાયુ સુધી ઊંડો ચીરાયેલો ઘા.

૫. એક્સિલરી લાઈનની સ્થિતિ પર ડાબી છાતીના નીચેના ભાગમાં ૧૦ સેમી x ૮ સેમી નો છૂંદાયેલો સોજો.

૬. ૧૮ સેમી x ૧૨ સેમી ના વિસ્તારમાં છાતીની પાછળ વિવિધ કદના બહુવિધ ઘસરકા.

૭. ડાબી બાજુ પીઠના સ્કેપુલા ભાગ પર ૩ સેમી x ૨ સેમી નો ઉઝરડો.

આંતરિક તપાસમાં દર્શાવવામાં આવ્યું કે ઇજા નં. ૧ ની નીચે ખોપરીમાં લોહી જામી ગયું હતું. ઇજા નં. ૧ ની નીચે ૧.૫ સેમી x ૧ સેમી ના વિસ્તારમાં ફ્રન્ટલ હાડકું કચડાયેલું અને દબાયેલું હતું. મેમ્બ્રેન જામી ગયા હતા. મગજ બંને બાજુ જામી ગયું હતું. દિવાલો જામી ગઈ હતી. ઇજા નં. ૫ ની નીચે પમી, ૧૦મી અને ૧૧મી પાંસળીઓ તૂટી ગઈ હતી. પેરીટોનિયમ કેવિટીમાં લગભગ દોઢ લિટર લોહી હતું. પેટમાં અર્ધ પચેલો ખોરાક હતો. નાના આંતરડામાં પચેલો ખોરાક હતો. મોટા આંતરડામાં કેટલાક મળ પદાર્થો હતા. મૃત્યુનું કારણ એન્ટે મોર્ટમ ઇજાઓના પરિણામે કોમા અને હેમરેજ હતું.

ટ્રાયલ જજ તેમજ હાઈકોર્ટ બંને એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા છે કે ઘટનાની તારીખ, સમય અને સ્થળ સ્વીકારવામાં આવ્યા છે.

ઉપરોક્ત ચર્ચાઓ પરથી, એવું ઠેરવવું જોઈએ કે ફરિયાદપક્ષે સાબિત કર્યું કે ઘટના મૃતકના ખેતરમાં બની હતી અને અપીલકર્તાના બાજરીના ખેતરમાં નહિ.

અમે હાઈકોર્ટના એ તારણોને સ્વીકારવામાં પણ અસમર્થ છીએ કે બાજરી, તુવેર અને શેરડીના પાક ઊભા હોવાથી, આરોપી વ્યક્તિઓએ તેને ખેડવા યોગ્ય બનાવવા માટે પાણીની નહેરમાંથી પાણી લેવાની જરૂર ન હતી. ફરિયાદપક્ષનો કેસ એવો છે કે જમીન ખેડવા યોગ્ય બની ગઈ છે કે કેમ તે ચકાસવા માટે મૃતક અને સુલેમાન, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧, તેમના ખેતરે ગયા હતા અને બચાવ પક્ષનો એવો કેસ નથી કે તેઓ તેમની જમીન ખેડવા યોગ્ય બની ગઈ છે કે કેમ તે ચકાસવા તેમના ખેતરે ગયા હતા. હાઈકોર્ટ એ ધ્યાનમાં લેવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે

શેરડી અને તુવેરના ઊભા પાકને પણ સિંચાઈના હેતુ માટે પાણીની જરૂર પડી શકે છે. એ વિવાદમાં નથી કે મૃતકની જમીન પડતર હતી અને સિંચાઈ થયેલી હતી જે ફરિયાદપક્ષની વાર્તાને પણ સમર્થન આપે છે. આમ, અમે વિદ્વાન સેસન્સ જજના નિષ્કર્ષ સાથે સંમત છીએ કે આરોપી વ્યક્તિઓને મૃતક સાથે ઝઘડો કરવાનું કારણ હતું. જો ફરિયાદપક્ષની વાર્તાના આ પાસાને માનવામાં આવે, તો હાઈકોર્ટ એ નિષ્કર્ષ પર આવવામાં ભૂલ કરી હોવાનું ઠેરવવું જોઈએ કે ફરિયાદપક્ષે ઘટનાના મૂળ અને શરૂઆતને છુપાવી છે.

એ નોંધી શકાય છે કે બચાવ પક્ષના સાક્ષી (સતીશ ચંદ્ર બચાવપક્ષના સાક્ષી-૧) ઊભા પાક વિશે કહેતા નથી. તેણે એવું પણ કહ્યું ન હતું કે આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા તેને કહેવામાં આવ્યું હતું કે મૃતકે ઊભો બાજરીનો પાક કાપ્યો હતો. આપું નિવેદન માત્ર ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૩ દ્વારા આપવામાં આવ્યું છે જેને પ્રતિકૂળ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો.

જો ઉપરોક્ત અસરના ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૩ ના નિવેદનને કાઢી નાખવામાં આવે, તો આરોપી દ્વારા સ્થાપિત કરાયેલા ખાનગી બચાવના અધિકારના ઉપયોગની દલીલને કોઈ વિંશ્વસનીયતા આપી શકાય નહીં. સદર દલીલ ઊભી કરવામાં આવી હતી, જે અગાઉ નોંધ્યું હતું, એ સંદર્ભમાં કે મૃતકે અપીલકર્તા, હાફિઝને દાતરડા વડે મારવાનો ઇરાદો રાખ્યો હતો અને પછી તેણે લાઠી વડે માથા પર હુમલો કરીને ખાનગી બચાવના અધિકારનો ઉપયોગ કર્યો હતો.

હાઈકોર્ટે તેના ચુકાદામાં એ પૂર્વધારણા પર કાર્યવાહી કરી છે કે મૃતક અપીલકર્તાના ખેતરમાંથી બાજરીના ડુંડા કાપી રહ્યો હતો અને જ્યારે તેણે તેની સામે વાંધો ઉઠાવ્યો ત્યારે તેણે તેના પર ઘા મારવાનો પ્રયાસ કર્યો અને તેણે તેના સ્વ-બચાવમાં કામ કર્યું. અમે સદર મત સાથે સંમત થવા માટે અસમર્થ છીએ.

હાફિઝે, આમ, સ્વીકાર્યું હોવાનું ઠેરવવું જોઈએ કે તેણે મૃતકના માથા પર

લાઠી વડે હુમલો કર્યો હતો.

હાઈકોર્ટે તેના વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં પણ નોંધ્યું છે:

"અપીલકર્તાઓની દલીલ એ હતી કે અપીલકર્તા હાફિઝે ખાનગી બચાવના અધિકારના ઉપયોગમાં છતાં મૃતક પર લાઠીની ઇજાઓ પહોંચાડી હતી અને, તેથી, તે માત્ર અપીલકર્તા હાફિઝ જ હતો જેણે ખાનગી બચાવના અધિકારનું ઉદ્ધંધન કર્યું હતું અને તેનું કૃત્ય આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૪ ભાગ ૨ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર હત્યા સમાન નહિ તેવા ગુનાહિત મનુષ્યવધના ક્ષેત્રમાં આવે છે."

તેથી, નીચેની કોર્ટો દ્વારા એવું સમવર્તી તથ્યનું તારણ કાઢવામાં આવ્યું છે કે હાફિઝે મૃતક પર લાઠીની ઇજાઓ પહોંચાડી હતી.

હાઈકોર્ટના તારણો કે ફરિયાદપક્ષે એ સ્પષ્ટ કર્યું નથી કે ઘટનાની રાત્રે ચંદ્રનું કદ શું હતું તે એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને અપ્રસ્તુત હોવાનું ઠેરવવું જોઈએ કે આરોપી વ્યક્તિઓએ ઘટનાનો સમય અને સ્થળ નકારી કાઢ્યા નથી અથવા વિવાદ કર્યો નથી. એ બાબત પણ સ્વીકાર્ય છે કે આરોપીઓ ઘટનામાં સામેલ હતા.

આ કોર્ટના વિવિધ નિર્ણયો દ્વારા હવે તે સારી રીતે સ્થાયી છે કે આપેલ પરિસ્થિતિમાં જુદા જુદા લોકો જુદી જુદી રીતે વર્તે છે. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૩ ના જણાવ્યા મુજબ, મૃતક પર હુમલો થયા પછી તેમને ધમકાવવામાં આવ્યા હતા અને ભગાડી મૂકવામાં આવ્યા હતા. ડરના કારણે તેઓએ કદાચ પાછા ખેતરમાં જવાની હિંમત ન કરી હોય. તેઓને અન્યો દ્વારા અબ્દુલ રહેમાનના મૃત્યુ વિશે જાણવા મળ્યું. તેઓએ એક અનવરની મદદથી રિપોર્ટ તૈયાર કરાવ્યો અને પોલીસ સ્ટેશન જવા રવાના થયા. એ સાચું હોઈ શકે છે કે ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિમાં અન્ય કેટલાક લોકો તેમના સંબંધીઓ અને અન્ય ગ્રામવાસીઓ સાથે ઘટનાસ્થળે ગયા હોત, પરંતુ માત્ર એટલા માટે કે

તેઓએ એવું ન કર્યું, તે પોતે જ એ હકીકતનો નિર્દેશક હશે નહીં કે તેમની જુબાનીઓ પર કોઈપણ હેતુ માટે આધાર રાખી શકાય નહીં.

એ સાચું હોઈ શકે છે કે ખાનગી બચાવનો અધિકાર ખાસ લેવાની જરૂર નથી અને જો કોર્ટ રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીના આધારે આવા નિષ્કર્ષ પર આવવાની સ્થિતિમાં હોય, છતાં અન્ય કોઈ દલીલ ઉઠાવવામાં આવી હોય, કે આવો કેસ બનાવવામાં આવ્યો છે, તો તેના પર કાર્ય કરી શકે છે. હાઈકોર્ટે, જોકે, કમનસીબે ફક્ત બચાવ પક્ષના સંસ્કરણ પર જ આધાર રાખવાની કાર્યવાહી કરી એટલે કે એ આધાર પર કે ઘટનાસ્થળ અપીલકર્તાનું ખેતર હતું અને દાતરડું અને બાજરીના ડુંડાના કાપેલા પૂળા પડ્યા હતા.

આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા લેવામાં આવેલા પરસ્પર વિનાશક બચાવ પણ તેમની વાર્તાને ન માનવા માટે ઘણે અંશે આગળ વધશે. ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસીજર ની કલમ ૩૧૩ હેઠળની તેની તપાસમાં અપીલકર્તા દ્વારા લેવામાં આવેલા બચાવને ટ્રાયલ જજ અને હાઈકોર્ટ બંને દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવ્યો છે.

અમે નોંધી શકીએ છીએ કે મહેશ ચંદ દીક્ષિત, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૫ (પોલીસ સબ-ઇન્સ્પેક્ટર) એ જણાવ્યું હતું કે મૃતકનું શબ નોબત રામ પ્રસાદી લાલના ટ્રેક્ટર પર લાવવામાં આવ્યું હતું. તેણે પોલીસ સ્ટેશનમાં સુલેમાન, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ ના નિવેદનો અને તે જ સમયે દરબ ખાનનું નિવેદન નોંધ્યું હતું. મૃતક પર અપીલકર્તા દ્વારા લાઠીઓ વડે હુમલો કરવામાં આવ્યો હોવાનું સ્વીકાર્ય છે. રફીક અને લાલ મોહમ્મદના કહેવાથી જમ્મ કરવામાં આવેલી લાઠીઓના એક છેડે લોખંડની ટોપી લગાવેલી જોવા મળી હતી.

જોકે, એ નોંધવું જોઈએ કે જો આપણે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓના નિવેદનો પણ સ્વીકારીએ, તો પણ એવું લાગશે કે ઘટના ઉતાવળમાં (spur of the moment) બની હોય શકે.

અમે, આમ, હાઈકોર્ટના નિષ્કર્ષ સાથે સંમત છીએ કે ૨૦૦૪ ની ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૬૩ ના અપીલકર્તા, અબ્દુલ હાફિઝ, આઈપીસી ની કલમ ૩૦૪ ભાગ ૨ હેઠળ ગુનો કરવા માટે દોષિત છે. સ્વીકાર્યપણે, અબ્દુલ હાફિઝે માથામાં ઈજા પહોંચાડી હતી અને આ રીતે અમે સજાની માત્રા અંગે પણ હાઈકોર્ટના ચુકાદામાં દખલ કરવાનો ઇરાદો ધરાવતા નથી. તે બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, હાફિઝ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ ૨૦૦૪ ની ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૬૩ ફગાવી દેવામાં આવે છે.

જ્યાં સુધી રફીક, શરીફ અને લાલ મોહમ્મદ, ૨૦૦૪ ની ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૧૬૩ માં પ્રતિવાદી નં. ૨ થી ૪ નો સંબંધ છે, તેમને હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા શંકાનો લાભ આપવાનું કોઈ વ્યાજબી કારણ નથી. તેઓએ પણ મૃતકને લાઠીઓથી માર્યો હોવાની હકીકત માત્ર ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૨ ના પુરાવા દ્વારા જ નહિ, પરંતુ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૩ ના પુરાવા દ્વારા પણ સ્થાપિત થાય છે. જોકે, એવું કહી શકાય નહીં કે તેઓનો મૃતક અબ્દુલ રહેમાનનો જીવ લેવાનો કોઈ ઇરાદો હતો. તેઓ મૃતક અને તેના ભાઈને ધમકાવવાના અને મૃતકને ઈજાઓ પહોંચાડવાના સમાન ઇરાદા સાથે લાઠીઓથી સજ્જ થઈને આવ્યા હોય શકે. તેથી, તેઓ કલમ ૩૨૬/૩૪ આઈપીસી હેઠળ ગુનો કરવા માટે દોષિત ઠરે છે અને ત્રણ વર્ષની સખત કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે. ૨૦૦૪ ની ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૧૬૩ ઉપરોક્ત હદ સુધી મંજૂર કરવામાં આવે છે.

આરોપીઓને તેમની સજા કાપવા માટે કસ્ટડીમાં લેવામાં આવી શકે છે.

અપીલ નં. ૨૬૩/૦૪ ફગાવી દેવામાં આવેલ

અપીલ નં. ૧૧૬૩/૦૪ મંજૂર કરવામાં આવેલ.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====